ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 26ης Απριλίου 2012*

«Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3 — Άρθρα 6 και 7 — Συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές — Καταχρηστικές ρήτρες — Μονομερής τροποποίηση των όρων της συμβάσεως από τον επαγγελματία — Αγωγή προς το δημόσιο συμφέρον, η οποία ασκείται εξ ονόματος των καταναλωτών από οργανισμό που ορίζει η εθνική νομοθεσία — Διαπίστωση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας — Έννομα αποτελέσματα»

Στην υπόθεση C-472/10,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Pest Megyei Bíróság (Ουγγαρία) με απόφαση της 25ης Αυγούστου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Σεπτεμβρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság

κατά

Invitel Távközlési Zrt,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Tizzano, πρόεδρο τμήματος, M. Safjan (εισηγητή), A. Borg Barthet, J.-J. Kasel και M. Berger, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak

γραμματέας: A. Calot Escobar

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Z. Fehér, καθώς και από τις K. Szíjjártó και Z. Tóth,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον F. Díez Moreno,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον G. Rozet και την K. Talabér-Ritz,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 3, παράγραφοι 1 και 3, και 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29, στο εξής: οδηγία), καθώς και των σημείων 1, στοιχείο ι', και 2, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο της εκδικάσεως αγωγής προς το δημόσιο συμφέρον που ασκήθηκε από τη Nemzeti Fogyasztóvédelmi hatóság (Εθνική ένωση προστασίας των καταναλωτών, στο εξής: NFH) κατά της επιχειρήσεως Invitel Távközlési Zrt (στο εξής: Invitel), με αντικείμενο τη χρησιμοποίηση, στις συμβάσεις τις οποίες συνάπτει η εν λόγω επιχείρηση με τους καταναλωτές, ρητρών που φέρονται ως καταχρηστικές.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η εικοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας ορίζει τα κάτωθι:

«[…] οι συμβάσεις πρέπει να συντάσσονται με σαφή και κατανοητό τρόπο· […] ο καταναλωτής πρέπει να έχει πράγματι την ευκαιρία να λάβει γνώση όλων των ρητρών [...]»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας έχει ως εξής:

«[...]

2. Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου […] δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

5 Το άρθρο 3 της οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.

[...]

3. Το παράρτημα περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.»

6 Κατά το άρθρο 4 της οδηγίας:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται, αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

2. Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της σύμβασης ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

7 Το άρθρο 5 της οδηγίας ορίζει ότι:

«Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. [...]»

8 Το άρθρο 6 της οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλόμενους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.

[…]»

9 Το άρθρο 7 της οδηγίας έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαίνονται για το εάν συμβατικές ρήτρες, που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.

3. Τηρουμένης της εθνικής νομοθεσίας, οι προσφυγές που αναφέρονται στην παράγραφο 2 μπορούν να ασκούνται, κατά πλειόνων επαγγελματιών, χωριστά ή από κοινού, του αυτού επαγγελματικού τομέα ή κατά των ενώσεών τους που χρησιμοποιούν ή συνιστούν τη χρησιμοποίηση των αυτών ή παρόμοιων γενικών συμβατικών ρητρών.»

10 Κατά το άρθρο 8 της οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή [να] διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνες προς τη συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή.»

11 Το παράρτημα της οδηγίας απαριθμεί τις ρήτρες στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 3, παράγραφος 3:

«1. Ρήτρες που έχουν [ως] σκοπό ή αποτέλεσμα:

[...]

ι) να επιτρέπουν στον επαγγελματία να τροποποιεί μονομερώς τους όρους της σύμβασης χωρίς σοβαρό λόγο ο οποίος να προβλέπεται στη σύμβαση·

[...]

1) να προβλέπουν ότι η τιμή των αγαθών καθορίζεται κατά τη στιγμή της παράδοσης, ή να παρέχουν στον πωλητή αγαθών ή στον παρέχοντα υπηρεσίες το δικαίωμα να αυξάνει τις τιμές του, χωρίς ο καταναλωτής να έχει, και στις δύο περιπτώσεις, αντίστοιχο δικαίωμα που να του επιτρέπει να λύει τη σύμβαση στην περίπτωση που η τελική τιμή είναι πολύ υψηλή σε σχέση με την τιμή που συμφωνήθηκε κατά τη σύναψη της σύμβασης·

[...]

2. [Το π]εδίο εφαρμογής των στοιχείων ζ', ι' και λ' έχει ως εξής:

[...]

β) [...]

Το στοιχείο λ' δεν αντιβαίνει [...] στις ρήτρες με τις οποίες ο επαγγελματίας επιφυλάσσεται του δικαιώματος να τροποποιήσει μονομερώς τους όρους μιας σύμβασης αορίστου χρόνου, εφόσον όμως θα τον βαρύνει η υποχρέωση να προειδοποιήσει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος τον καταναλωτή, ο οποίος και παραμένει ελεύθερος να καταγγείλει τη σύμβαση.

[...]

δ) το στοιχείο λ' δεν αντιβαίνει στις ρήτρες τιμαριθμικής αναπροσαρμογής της τιμής, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι νόμιμες και ο τρόπος μεταβολής της τιμής περιγράφεται επακριβώς.»

Το εθνικό δίκαιο

12 Το άρθρο 209 του Αστικού Κώδικα προβλέπει ότι:

«1. Γενική συμβατική ρήτρα ή συμβατική ρήτρα η οποία δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως στο πλαίσιο συμβάσεως που συνάπτεται με καταναλωτή είναι καταχρηστική αν, κατ' αντίθεση προς τις επιταγές της καλής πίστης και της ισότητας των συμβαλλομένων, ορίζει μονομερώς και χωρίς δικαιολογητική βάση τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, όπως απορρέουν από τη σύμβαση, κατά τρόπο που περιάγει σε μειονεκτική θέση τον αντισυμβαλλόμενο του προσώπου το οποίο επιβάλλει την επίμαχη συμβατική ρήτρα.

[...]»

13 Το άρθρο 209/Α του Αστικού Κώδικα έχει ως εξής:

«1. Ο θιγόμενος δύναται να προσβάλει τις καταχρηστικές ρήτρες που περιλαμβάνονται σε σύμβαση ως γενικοί συμβατικοί όροι.

2. Οι καταχρηστικές ρήτρες οι οποίες είτε περιλαμβάνονται ως γενικοί συμβατικοί όροι σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές είτε τίθενται από τον επαγγελματία μονομερώς, εκ προοιμίου και χωρίς ατομική διαπραγμάτευση είναι άκυρες. Η ακυρότητα μπορεί να προβληθεί μόνον προς το συμφέρον του καταναλωτή.»

14 Το άρθρο 209/Β του αστικού κώδικα ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Η προβλεπόμενη στο άρθρο 209/Α, παράγραφος 2, κήρυξη της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας η οποία περιλαμβάνεται ως γενικός συμβατικός όρος σε σύμβαση που συνάπτεται με τους καταναλωτές μπορεί επίσης να ζητηθεί ενώπιον δικαστηρίου από οργανισμό οριζόμενο με ειδική

ρύθμιση. Η κήρυξη της ακυρότητας της καταχρηστικής ρήτρας από το δικαστήριο παράγει αποτελέσματα έναντι όλων των προσώπων που συνήψαν συμβάσεις με τον επαγγελματία ο οποίος χρησιμοποιεί την εν λόγω ρήτρα.

2. Ο οριζόμενος με την ειδική ρύθμιση οργανισμός μπορεί επίσης να ζητήσει να κηρυχθεί άκυρος κάθε γενικός συμβατικός όρος ο οποίος συντάχθηκε προκειμένου να περιληφθεί σε συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές και δημοσιοποιήθηκε, έστω και αν δεν έχει ακόμη χρησιμοποιηθεί.

3. Εφόσον το δικαστήριο διαπιστώσει, στο πλαίσιο της διαδικασίας της παραγράφου 2, ότι ο προσβαλλόμενος γενικός όρος είναι καταχρηστικός, τον κηρύττει άκυρο για την περίπτωση που χρησιμοποιηθεί (στο μέλλον), υπέρ οποιουδήποτε συνάπτει σύμβαση με τον επαγγελματία που δημοσιοποίησε τη σχετική ρήτρα. Όποιος χρησιμοποιεί την καταχρηστική συμβατική ρήτρα πρέπει να ικανοποιεί τα αιτήματα τα οποία προβάλλει καταναλωτής βάσει της δικαστικής αποφάσεως. Εξάλλου, η δικαστική απόφαση πρέπει να απαγορεύει τη χρησιμοποίηση του καταχρηστικού γενικού συμβατικού όρου σε οποιονδήποτε τον δημοσιοποίησε.

[...]»

15 Κατά το άρθρο 39 του νόμου CLV του 1997, σχετικά με την προστασία των καταναλωτών:

«1. Η αρχή προστασίας του καταναλωτή, ο κοινωνικός φορέας που είναι αρμόδιος για την εκπροσώπηση των συμφερόντων των καταναλωτών και ο εισαγγελέας νομιμοποιούνται να ασκήσουν κατά κάθε προσώπου του οποίου η παράνομη δραστηριότητα θίγει μεγάλο αριθμό καταναλωτών ή προκαλεί σημαντική ζημία αγωγή προς το συμφέρον του συνόλου των ενδιαφερόμενων καταναλωτών ή προς αποκατάσταση της σχετικής ζημίας. Η ως άνω αγωγή μπορεί να ασκηθεί ακόμη και σε περίπτωση που δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί η ταυτότητα των καταναλωτών οι οποίοι εθίγησαν.

[...]»

16 Το άρθρο 132 του νόμου C του 2003, για τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, προβλέπει τα κάτωθι:

«1. Οι κανόνες που διέπουν τη σύναψη συμβάσεως συνδρομής έχουν εφαρμογή σε περίπτωση τροποποιήσεως κάθε συμβάσεως συνδρομής. Οι γενικοί συμβατικοί όροι επιτρέπεται να προβλέπουν ότι η τροποποίηση κάθε συμβάσεως συνδρομής μπορεί να γίνει σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 2.

2. Ο παρέχων την υπηρεσία δύναται να τροποποιήσει μονομερώς τη σύμβαση συνδρομής μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις:

a) εφόσον συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις οι οποίες προβλέπονται σε κάθε σύμβαση συνδρομής ή στους γενικούς συμβατικούς όρους, υπό την επιφύλαξη ότι η τροποποίηση δεν συνεπάγεται ουσιώδη μεταβολή των όρων της συμβάσεως, κατά το μέτρο που οι ρυθμίσεις σχετικά με τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες δεν ορίζουν άλλως·

b) εφόσον τούτο δικαιολογείται λόγω είτε τροποποιήσεως της σχετικής νομοθεσίας είτε αποφάσεως των οικείων αρχών,

ή

c) εφόσον τούτο δικαιολογείται λόγω ουσιώδους μεταβολής των περιστάσεων.

3. Συνιστά ουσιώδη μεταβολή [των όρων της συμβάσεως] κάθε αλλαγή η οποία αφορά είτε τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για να παρασχεθεί η υπηρεσία είτε τους δείκτες που αντιστοιχούν σε κάποιον ποιοτικό στόχο.

4. Ο παρέχων την υπηρεσία έχει μεν το δικαίωμα να τροποποιεί μονομερώς τους γενικούς συμβατικούς όρους στις συγκεκριμένες περιπτώσεις που οι όροι αυτοί προβλέπουν, πλην όμως οφείλει να ενημερώνει τους συνδρομητές, υπό τις προϋποθέσεις του παρόντος νόμου, τηρώντας προθεσμία προειδοποιήσεως τουλάχιστον τριάντα ημερών πριν από την έναρξη της ισχύος της εν λόγω τροποποιήσεως· οφείλει επίσης να ενημερώνει τους συνδρομητές για τους όρους ασκήσεως του απορρέοντος από την ως άνω κατάσταση δικαιώματος καταγγελίας της συμβάσεως. Στην περίπτωση αυτή, ο συνδρομητής έχει το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση με άμεση ισχύ εντός οκτώ ημερών από την αποστολή της κοινοποιήσεως της τροποποιήσεως.

5. Σε περίπτωση που η τροποποίηση εισάγει δυσμενείς όρους για τον συνδρομητή, ο τελευταίος έχει το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση χωρίς άλλες έννομες συνέπειες εντός δεκαπέντε ημερών από την ως άνω κοινοποίηση. Εντούτοις, ο συνδρομητής δεν μπορεί να καταγγείλει τη σύμβαση συνδρομής όταν έχει αναλάβει τη δέσμευση να χρησιμοποιήσει την υπηρεσία για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, εφόσον συνήψε τη σύμβαση αποβλέποντας σε οφέλη τα οποία προκύπτουν από αυτή και η τροποποίηση δεν θίγει τα οφέλη που αποκόμισε. Σε περίπτωση που η τροποποίηση θίγει τα οφέλη και ο συνδρομητής καταγγέλλει τη σύμβαση, ο παρέχων την υπηρεσία δεν μπορεί να προβάλει αξίωση κατά του συνδρομητή ως προς το ποσό που αντιστοιχεί στα οφέλη για τη χρονική περίοδο μετά την καταγγελία της συμβάσεως [και μέχρι τη λήξη της κανονικής της ισχύος].

[...]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17 Η NFH βάλλει, με την αγωγή που ασκεί προς το δημόσιο συμφέρον, κατά της πρακτικής της Invitel να επιβαρύνει, στο πλαίσιο συμβάσεων ορισμένου χρόνου, οι οποίες καλούνται «συμβάσεις με πιστούς πελάτες», και κατόπιν της συνάψεώς τους, τον καταναλωτή με δαπάνες που δεν προβλέπονταν στην αρχική συμφωνία των μερών.

18 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, η Invitel, ως επιχείρηση παροχής υπηρεσιών σταθερής τηλεφωνίας, περιέλαβε στους γενικούς όρους των συμβάσεών της (στο εξής: ΓΟ), με ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 2008, μια ρήτρα σχετική με «έξοδα εμβάσματος», δηλαδή με το κόστος που προκύπτει από την πληρωμή των τιμολογίων της με ταχυδρομικό έμβασμα. Σύμφωνα με την εν λόγω ρήτρα, «σε περίπτωση που ο συνδρομητής εξοφλεί το τιμολόγιο μέσω ταχυδρομικού εμβάσματος, ο παρέχων την υπηρεσία έχει το δικαίωμα να του χρεώσει τις συνακόλουθες πρόσθετες δαπάνες (όπως τα ταχυδρομικά έξοδα)». Επιπλέον, οι ΓΟ δεν προσδιόριζαν τον τρόπο υπολογισμού αυτών των εξόδων εμβάσματος.

19 Η NFH έλαβε πολυάριθμες καταγγελίες καταναλωτών, βάσει των οποίων κατέληξε ότι η ρήτρα των ΓΟ στην οποία αναφέρεται η αμέσως προηγούμενη σκέψη ήταν καταχρηστική κατά την έννοια του άρθρου 209 του αστικού κώδικα. Δεδομένου ότι η Invitel δεν δέχθηκε να τροποποιήσει την επίμαχη ρήτρα, η NFH άσκησε αγωγή ενώπιον του Pest Megyei Bíróság, με αίτημα, αφενός, την αναγνώριση της ακυρότητας της προσβαλλόμενης ρήτρας ως καταχρηστικής και, αφετέρου, την άμεση και αναδρομική επιστροφή στους συνδρομητές των ποσών που είχαν καταβληθεί αχρεωστήτως καθόσον αναγράφονταν ως «έξοδα εμβάσματος» στα τιμολόγια της εναγομένης. Το δικαστήριο αυτό έκρινε, ωστόσο, ότι η έκβαση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης.

20 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Pest Megyei Bíróság αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας […] την έννοια ότι καταχρηστική συμβατική ρήτρα δεν είναι δεσμευτική για κανέναν καταναλωτή στην περίπτωση κατά την οποία εκ του νόμου οριζόμενος και εξουσιοδοτημένος φορέας ζητεί, εξ ονόματος των καταναλωτών στο πλαίσιο αγωγής προς το δημόσιο συμφέρον (popularis actio), να αναγνωριστεί η ακυρότητα της εν λόγω καταχρηστικής ρήτρας, η οποία αποτελεί μέρος συμβάσεως συναφθείσας με καταναλωτές;

Έχει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας […] την έννοια ότι, σε περίπτωση ασκήσεως αγωγής προς το δημόσιο συμφέρον, με την οποία ζητείται είτε η έκδοση αποφάσεως υπέρ καταναλωτών που δεν είναι διάδικοι είτε η απαγόρευση χρησιμοποιήσεως καταχρηστικού γενικού συμβατικού όρου, η εν λόγω καταχρηστική ρήτρα, η οποία αποτελεί μέρος συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, δεν είναι δεσμευτική για κανέναν από τους οικείους καταναλωτές ή για κανέναν καταναλωτή στο μέλλον, οπότε το δικαστήριο πρέπει να εφαρμόσει αυτεπαγγέλτως τις απορρέουσες νομικές συνέπειες;

2) Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας […] σε συνδυασμό με τα σημεία 1, στοιχείο ι', και 2, στοιχείο δ', του παραρτήματος που είναι εφαρμοστέο βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 3, της ιδίας οδηγίας, την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία ο επαγγελματίας τροποποιήσει μονομερώς τους όρους της συμβάσεως χωρίς να περιγράφει σαφώς τον τρόπο διακυμάνσεως της τιμής και χωρίς να αναφέρει σχετική βάσιμη αιτιολογία στη σύμβαση, η εν λόγω συμβατική ρήτρα είναι ipso iure καταχρηστική;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του δευτέρου ερωτήματος

21 Με το δεύτερό του ερώτημα, το οποίο ενδείκνυται να εξεταστεί πρώτο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί αν, υπό το πρίσμα των σημείων 1, στοιχείο ι', και 2, στοιχείο δ', του παραρτήματος της οδηγίας, το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας αυτής πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι όταν επαγγελματίας προβλέπει, με ρήτρα περιεχόμενη στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτει με καταναλωτές, δυνατότητα μονομερούς τροποποιήσεώς της, σχετικά με τα έξοδα τα οποία θα χρεωθούν για την παροχή της υπηρεσίας, χωρίς, ωστόσο, ούτε να περιγράφει επακριβώς τον τρόπο υπολογισμού των εν λόγω εξόδων ούτε να προβάλει βάσιμο λόγο για την ως άνω τροποποίηση, η επίμαχη ρήτρα είναι άκυρη.

22 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου αφορά τόσο την ερμηνεία της έννοιας «καταχρηστική ρήτρα», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας και στο παράρτημά της, όσο και τα κριτήρια που ο εθνικός δικαστής μπορεί ή πρέπει να εφαρμόζει κατά την εξέταση συμβατικής ρήτρας υπό το πρίσμα των διατάξεων της οδηγίας, εξυπακουομένου ότι απόκειται στον εν λόγω δικαστή να αποφαίνεται, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια αυτά, επί του χαρακτηρισμού συγκεκριμένης συμβατικής ρήτρας βάσει των ιδιαίτερων περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως (απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2010, C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, Συλλογή 2010, σ. I-10847, σκέψη 44). Εξ αυτού συνάγεται ότι το Δικαστήριο οφείλει, με την απάντησή του, να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο απλώς και μόνο στοιχεία τα οποία το τελευταίο πρέπει να λάβει υπόψη κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν η οικεία ρήτρα είναι καταχρηστική.

23 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της συμβάσεως ούτε την αναλογία μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα,

αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό. Η ως άνω εξαίρεση, όμως, δεν έχει εφαρμογή επί ρήτρας που επιφέρει τροποποίηση ως προς τη χρέωση των εξόδων για την υπηρεσία η οποία παρέχεται στον καταναλωτή.

24 Όσον αφορά συμβατική ρήτρα που προβλέπει μεταβολή του συνολικού κόστους της παρεχόμενης στον καταναλωτή υπηρεσίας, επισημαίνεται ότι, υπό το πρίσμα των σημείων 1, στοιχείο ι′, και 2, στοιχείο δ′, του παραρτήματος της οδηγίας, πρέπει να εκτίθεται ο λόγος ή ο τρόπος μεταβολής του κόστους, εφόσον ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να λύσει τη σύμβαση.

25 Το ως άνω παράρτημα, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας, περιέχει απλώς και μόνον ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που μπορούν να κριθούν καταχρηστικές (βλ. απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM, Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψεις 37 και 38, προαναφερθείσα απόφαση VB Pénzügyi Lízing, σκέψη 42, καθώς και διάταξη της 16ης Νοεμβρίου 2010, C-76/10, Pohotovosť, Συλλογή 2010, σ. I-11557, σκέψεις 56 και 58).

26 Το περιεχόμενο του εν λόγω παραρτήματος δεν αρκεί μεν από μόνο του για να διαπιστωθεί αυτομάτως ότι η επίμαχη ρήτρα είναι καταχρηστική, πλην όμως αποτελεί βασικό στοιχείο στο οποίο ο εθνικός δικαστής μπορεί να στηρίξει την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας αυτής. Εν προκειμένω, από τις διατάξεις του παραρτήματος της οδηγίας στις οποίες αναφέρεται η σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, έχουν ιδίως σημασία τα ζητήματα αν διευκρινίστηκαν ο λόγος ή ο τρόπος μεταβολής του κόστους της παρεχόμενης υπηρεσίας και αν οι καταναλωτές είχαν το δικαίωμα να λύσουν τη σύμβαση.

27 Επιπροσθέτως, αφενός, όπως προκύπτει από την εικοστή όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, ο καταναλωτής πρέπει να έχει, στην πράξη, τη δυνατότητα να λάβει γνώση όλων των ρητρών που περιλαμβάνονται στους ΓΟ και των συνεπειών τους. Αφετέρου, το άρθρο 5 της οδηγίας απαιτεί να είναι διατυπωμένες οι ρήτρες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

28 Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του ζητήματος αν μια ρήτρα είναι «καταχρηστική» κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας αποδίδεται εξέχουσα σημασία στη δυνατότητα του καταναλωτή να προβλέψει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις τροποποιήσεις τις οποίες μπορεί να επιφέρει ο επαγγελματίας στους ΓΟ, όσον αφορά το κόστος της παρεχόμενης υπηρεσίας.

29 Όταν ορισμένες πτυχές του τρόπου μεταβολής του κόστους της παρεχόμενης υπηρεσίας προσδιορίζονται από τις αναγκαστικού δικαίου νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας, ή όταν οι διατάξεις αυτές προβλέπουν δικαίωμα του καταναλωτή να λύσει τη σύμβαση, επιβάλλεται στον επαγγελματία η υποχρέωση να ενημερώσει τον καταναλωτή σε σχέση με τις εν λόγω διατάξεις.

30 Απόκειται στο εθνικό δικαστήριο που αποφαίνεται επί αγωγής παραλείψεως, την οποία άσκησε προς το δημόσιο συμφέρον και εξ ονόματος των καταναλωτών ο οριζόμενος από την εθνική νομοθεσία οργανισμός, να εκτιμήσει βάσει του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας αν μια ρήτρα όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι καταχρηστική. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως αυτής, το εν λόγω δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει ιδίως αν, υπό το πρίσμα όλων των ρητρών που περιλαμβάνονται στους γενικούς συμβατικούς όρους στους οποίους εντάσσεται η επίμαχη ρήτρα, καθώς και της εθνικής νομοθεσίας από την οποία απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις που θα μπορούσαν να προστεθούν σε όσα προβλέπουν οι ως άνω γενικοί συμβατικοί όροι, ο λόγος ή ο τρόπος μεταβολής του κόστους της παρεχόμενης υπηρεσίας διευκρινίζονται κατά τρόπο σαφή και κατανοητό και αν, ενδεχομένως, οι καταναλωτές έχουν το δικαίωμα να λύσουν τη σύμβαση.

31 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι απόκειται στο εθνικό δικαστήριο που αποφαίνεται επί αγωγής παραλείψεως, την οποία άσκησε προς το δημόσιο συμφέρον και εξ ονόματος των καταναλωτών ο οριζόμενος από την εθνική νομοθεσία οργανισμός, να

εκτιμήσει βάσει του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας αν μια ρήτρα όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης είναι καταχρηστική. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως αυτής, το εν λόγω δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει ιδίως αν, υπό το πρίσμα όλων των ρητρών που περιλαμβάνονται στους γενικούς συμβατικούς όρους στους οποίους εντάσσεται η επίμαχη ρήτρα, καθώς και της εθνικής νομοθεσίας από την οποία απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις που θα μπορούσαν να προστεθούν σε όσα προβλέπουν οι ως άνω γενικοί συμβατικοί όροι, ο λόγος ή ο τρόπος μεταβολής του κόστους της παρεχόμενης υπηρεσίας διευκρινίζονται κατά τρόπο σαφή και κατανοητό και αν, ενδεχομένως, οι καταναλωτές έχουν το δικαίωμα να λύσουν τη σύμβαση.

Επί του πρώτου ερωτήματος

32 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσία να διευκρινιστεί, αφενός, αν το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της ίδιας οδηγίας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η διαπίστωση της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας, η οποία περιλαμβάνεται στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, κατόπιν αγωγής παραλείψεως, κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας, ασκηθείσας κατά επαγγελματία, προς το δημόσιο συμφέρον και εξ ονόματος των καταναλωτών, από οργανισμό που ορίζει η εθνική νομοθεσία, επιτρέπεται να παράγει, σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία, αποτελέσματα έναντι όλων των καταναλωτών οι οποίοι έχουν συνάψει σύμβαση με τους ίδιους ΓΟ, περιλαμβανομένων και εκείνων που δεν ήσαν διάδικοι της σχετικής δίκης, και, αφετέρου, αν τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να αντλούν, και στο μέλλον, αυτεπαγγέλτως από την εν λόγω διαπίστωση της ακυρότητας όλες τις συνέπειες τις οποίες προβλέπει το εθνικό δίκαιο.

33 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο σκέλος του ερωτήματος αυτού, πρέπει να υπομνησθεί κατ' αρχάς ότι το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία στηρίζεται στην ιδέα ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση έναντι του επαγγελματία όσον αφορά τόσο την εξουσία διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο πληροφορήσεως, κατάσταση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει καταρτίσει εκ των προτέρων ο επαγγελματίας, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει το περιεχόμενό τους (απόφαση της 15ης Μαρτίου 2012, C-453/10, Pereničová και Perenič, , σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 Όσον αφορά τις ατομικές αγωγές που ασκούν καταναλωτές, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, λόγω της ασθενέστερης αυτής θέσης, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι οι καταχρηστικές ρήτρες, «τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές». Όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για διάταξη αναγκαστικού δικαίου, η οποία τείνει να αντικαταστήσει την τυπική ισορροπία που εγκαθιδρύει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών με μια ουσιαστική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ τους ισότητα (προαναφερθείσα απόφαση Pereničová και Perenič, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 Όσον αφορά τις αγωγές παραλείψεως που ασκούνται προς το δημόσιο συμφέρον, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, επισημαίνεται ότι, μολονότι η οδηγία δεν έχει ως σκοπό να εναρμονίσει τις εφαρμοστέες κυρώσεις σε περίπτωση αναγνωρίσεως του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας κατόπιν ασκήσεως τέτοιας αγωγής, εντούτοις, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι προβλέπονται κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να τίθεται τέρμα στη χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές.

36 Όπως προκύπτει από την παράγραφο 2 της διατάξεως αυτής, τα προαναφερθέντα μέσα περιλαμβάνουν τη δυνατότητα προσώπων ή οργανισμών που έχουν έννομο συμφέρον στην προστασία των καταναλωτών να προσφεύγουν στα δικαστήρια προκειμένου να εξετάζεται κατά

πόσον ρήτρες οι οποίες καταρτίστηκαν για γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και να επιτυγχάνεται, ενδεχομένως, η απαγόρευσή τους (βλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2002, C-372/99, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2002, σ. I-819, σκέψη 14).

37 Σημειωτέον επ' αυτού ότι, λόγω του προληπτικού χαρακτήρα και του αποτρεπτικού σκοπού των αγωγών παραλείψεως, καθώς και της αυτοτέλειάς τους έναντι κάθε είδους ατομικής διαφοράς, οι αγωγές αυτές μπορούν να ασκηθούν ακόμη και αν οι ρήτρες των οποίων ζητείται η απαγόρευση δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σε συγκεκριμένες συμβάσεις (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 15).

38 Προκειμένου να υλοποιηθεί ο σκοπός αυτός στην πράξη απαιτείται, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 51 των προτάσεών της, οι ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές και οι οποίες κρίνονται καταχρηστικές στο πλαίσιο αγωγής παραλείψεως ασκηθείσας κατά του ενδιαφερόμενου επαγγελματία, όπως εν προκειμένω, να μη δεσμεύουν ούτε τους καταναλωτές που είναι διάδικοι ούτε οποιονδήποτε άλλο καταναλωτή έχει συνάψει με τον εν λόγω επαγγελματία σύμβαση με τους ίδιους ΓΟ.

39 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εθνική νομοθεσία προβλέπει ότι η διαπίστωση από δικαστήριο της ακυρότητας μιας καταχρηστικής ρήτρας περιλαμβανόμενης στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές ισχύει για κάθε καταναλωτή ο οποίος έχει συνάψει σύμβαση με επαγγελματία που χρησιμοποιεί τη ρήτρα αυτή. Όπως προκύπτει από τη δικογραφία της υποθέσεως της κύριας δίκης, αντικείμενο της διαφοράς είναι η χρησιμοποίηση από τον ενδιαφερόμενο επιχειρηματία ΓΟ που περιέχουν την προσβαλλόμενη ρήτρα σε συμβάσεις οι οποίες συνήφθησαν με πολλούς καταναλωτές. Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 57 έως 61 των προτάσεών της, μια τέτοια εθνική νομοθεσία πληροί τις απαιτήσεις που θέτει το άρθρο 6, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας.

40 Συγκεκριμένα, η εφαρμογή της κυρώσεως που συνίσταται στην ακυρότητα καταχρηστικής ρήτρας ως προς όλους τους καταναλωτές οι οποίοι έχουν συνάψει σύμβαση με τους ίδιους ΓΟ εγγυάται ότι οι καταναλωτές αυτοί δεν δεσμεύονται από την εν λόγω ρήτρα, χωρίς ωστόσο να αποκλείονται άλλα είδη κατάλληλων και αποτελεσματικών κυρώσεων προβλεπόμενων από τις εθνικές νομοθεσίες.

41 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του πρώτου ερωτήματος σχετικά με τις συνέπειες που οφείλουν να αντλήσουν τα εθνικά δικαστήρια από τη διαπίστωση, στο πλαίσιο της ασκήσεως αγωγής παραλείψεως, του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας ρήτρας η οποία εντάσσεται στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, πρέπει κατ' αρχάς να υπομνησθεί ότι η εξουσία του εθνικού δικαστή να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας αποτελεί κατάλληλο μέσο για την επίτευξη του σκοπού του άρθρου 7 της οδηγίας (βλ. απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-168/05, Mostaza Claro, Συλλογή 2006, σ. I-10421, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η φύση και η σημασία του δημόσιου συμφέροντος επί του οποίου εδράζεται η προστασία που η οδηγία διασφαλίζει υπέρ των καταναλωτών δικαιολογούν, άλλωστε, υποχρέωση του εθνικού δικαστή να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτρας (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Mostaza Claro, σκέψη 38).

42 Τα εθνικά δικαστήρια που διαπιστώνουν τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας περιλαμβανόμενης σε ΓΟ οφείλουν, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας, να αντλούν όλες τις συνέπειες οι οποίες απορρέουν από την εν λόγω διαπίστωση κατά το εθνικό δίκαιο, προκειμένου οι καταναλωτές να μη δεσμεύονται από τη ρήτρα αυτή (προαναφερθείσα απόφαση Pereničová και Perenič, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43 Τούτο σημαίνει ότι, όταν ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας ρήτρας περιλαμβανόμενης στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές έχει αναγνωριστεί στο πλαίσιο αγωγής παραλείψεως όπως η ασκηθείσα στην υπόθεση της κύριας δίκης, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, και στο μέλλον,

να αντλούν αυτεπαγγέλτως από την εν λόγω αναγνώριση τις συνέπειες τις οποίες προβλέπει το εθνικό δίκαιο, ώστε η ρήτρα αυτή να μη δεσμεύει τους καταναλωτές που έχουν συνάψει σύμβαση με τους ίδιους ΓΟ.

44 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι:

— η διαπίστωση της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας η οποία περιλαμβάνεται στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, κατόπιν αγωγής παραλείψεως, κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας, ασκηθείσας κατά επαγγελματία, προς το δημόσιο συμφέρον και εξ ονόματος των καταναλωτών, από οργανισμό που ορίζει η εθνική νομοθεσία, επιτρέπεται να παράγει, σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία, αποτελέσματα έναντι όλων των καταναλωτών οι οποίοι έχουν συνάψει σύμβαση με τους ίδιους ΓΟ, περιλαμβανομένων και εκείνων που δεν ήσαν διάδικοι της σχετικής δίκης·

— όταν ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας ρήτρας περιλαμβανόμενης στους ΓΟ συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές έχει αναγνωριστεί στο πλαίσιο αγωγής παραλείψεως όπως η ασκηθείσα στην υπόθεση της κύριας δίκης, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, και στο μέλλον, να αντλούν αυτεπαγγέλτως από την εν λόγω αναγνώριση τις συνέπειες τις οποίες προβλέπει το εθνικό δίκαιο, ώστε η ρήτρα αυτή να μη δεσμεύει τους καταναλωτές που έχουν συνάψει με τον οικείο επαγγελματία σύμβαση με τους ίδιους ΓΟ.

Επί των δικαστικών εξόδων

45 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Απόκειται στο εθνικό δικαστήριο που αποφαίνεται επί αγωγής παραλείψεως, την οποία άσκησε προς το δημόσιο συμφέρον και εξ ονόματος των καταναλωτών ο οριζόμενος από την εθνική νομοθεσία οργανισμός, να εκτιμήσει βάσει του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας περιλαμβανόμενης στους γενικούς όρους συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές και παρέχουσας στον επαγγελματία τη δυνατότητα να τροποποιήσει μονομερώς τους όρους σχετικά με τη χρέωση των εξόδων που συνδέονται με την προσφερόμενη υπηρεσία. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως αυτής, το εν λόγω δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει ιδίως αν, υπό το πρίσμα όλων των ρητρών που περιλαμβάνονται στους γενικούς συμβατικούς όρους στους οποίους εντάσσεται η επίμαχη ρήτρα, καθώς και της εθνικής νομοθεσίας από την οποία απορρέουν δικαιώματα και υποχρεώσεις που θα μπορούσαν να προστεθούν σε όσα προβλέπουν οι ως άνω γενικοί συμβατικοί όροι, ο λόγος ή ο τρόπος μεταβολής του κόστους της παρεχόμενης υπηρεσίας διευκρινίζονται κατά τρόπο σαφή και κατανοητό και αν, ενδεχομένως, οι καταναλωτές έχουν το δικαίωμα να λύσουν τη σύμβαση.

2) Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13, σε συνδυασμό με το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι:

— η διαπίστωση της ακυρότητας καταχρηστικής ρήτρας η οποία περιλαμβάνεται στους γενικούς όρους συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, κατόπιν αγωγής παραλείψεως, κατά την έννοια του άρθρου 7 της οδηγίας, ασκηθείσας κατά επαγγελματία, προς το δημόσιο συμφέρον και εξ ονόματος των καταναλωτών, από οργανισμό που ορίζει η εθνική νομοθεσία, επιτρέπεται να παράγει, σύμφωνα με την εν λόγω νομοθεσία, αποτελέσματα έναντι όλων των καταναλωτών οι οποίοι έχουν συνάψει σύμβαση με τους ίδιους γενικούς όρους, περιλαμβανομένων και των καταναλωτών που δεν ήσαν διάδικοι της σχετικής δίκης·

— όταν ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας ρήτρας περιλαμβανόμενης στους γενικούς όρους συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές έχει αναγνωριστεί στο πλαίσιο τέτοιας διαδικασίας, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, και στο μέλλον, να αντλούν αυτεπαγγέλτως από την εν λόγω αναγνώριση τις συνέπειες τις οποίες προβλέπει το εθνικό δίκαιο, ώστε η ρήτρα αυτή να μη δεσμεύει τους καταναλωτές που έχουν συνάψει με τον οικείο επαγγελματία σύμβαση με τους ίδιους γενικούς όρους.

(υπογραφές)